

Til

Norges vassdrags- og energidirektorat

Høringsuttalelse

Grunneierforeningen Randselvas Fiskeberettigede sammen med Ringerikes Sportsfiskere (RSF) ønsker å bidra med høringsuttalelse i saken vedrørende endringer i manøvreringsreglementet for Randsfjorden. Våre betraktninger og kommentarer gjelder i hovedsak forhold som vi mener påvirker storørretstammen i Tyrifjorden som har Randselva som eneste gyte- og oppvekstområde. I det følgende betyr Randselva hele vannstrengen fra Randsfjorden til samløp Storelva, dvs inkludert alle oppdemmede strekninger mellom Bergerfoss, Kistefoss, Løkkadammen, Askerudfoss og Viuldemningen der det ikke finnes f.eks. fisketrapper e.l.

Sammendrag

Dersom Randselva fortsatt skal ha elvekraftverk og damanlegg i fremtiden, må vannføringen reguleres slik at man tar mye større hensyn til vannmiljøet i Randselva og nedenforliggende vassdrag, enn det som er tilfelle siden demninger og kraftverk ble reist. Dersom storørretstammen som toppredator og indikatorart i vassdraget utryddes, utrydder vi samtidig gode bestander av bl.a. elvemusling. Enden på visa er at et av de største storørretførende vassdragene i Europa ødelegges, kanskje for godt.

Hovedmålet til Ringerikes Sportsfiskere er at Randselva blir Norges første Nasjonale storørretvassdrag med de verneregimer, tiltak, oppfølging og overvåking som er nødvendig for at Randselva igjen har en selvreproduserende, robust og godt høstbar storørretstamme. Med andre ord, at bærekraftig og miljøvennlig planlegging, investering og drift av vannkraftanlegg basert på kunnskap og kompetanse, sikrer gyte-, oppvekst og levevilkår for vassdragets biologiske mangfold, for all framtid.

De viktigste tiltak/endringer i manøvreringsreglementet tror vi vil være (ikke-prioritert rekkefølge):

1. Perioder med minstevannføring må gjøres så korte som overhode mulig. Reguleringen må gjøres slik at man unngår minstevannføring i størst mulig grad. Elva må sikres nok vann til enhver tid for å få tilbake et sunt økosystem.
2. Vedlikehold av demninger, kraftverk m.m. som erfaringsmessig medfører raske endringer i vannstand og vannføring, bør ha krav til planlegging der det tas hensyn til fiskens livssyklus gjennom året og økosystemet i elva. Planlegging og gjennomføring, med stor vekt på miljøhensyn altså, må kunne dokumenteres, kontrolleres og etterprøves.
3. Senkning av vannføringen må gjøres gradvis, og langsomt nok til at fisk og andre vannlevende organismer kan forflytte seg etter som vannstanden synker. Dette er viktigere jo nærmere man kommer minstevannføring. Allerede ved en vannføring på ca. 40 m³/sek er effekten av selv mindre senkninger stor og senkningene må foregå over betydelig lengre tid enn vi har vært vant til. Det bør i lages en instruks for vannstandssenking mellom 60 og 40 m³/sek og en som er betydelig strengere, dvs langsommere, for området 40 m³/sek til minstevannføring. Den foreslåtte maksimale reduksjonshastigheten på 4 m³/sek per time fra 32 m³/sek bør være lavere. Maksimal reduksjonshastighet bør gjelde fra 40 m³/sek.
4. Vannføringen planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen er mest mulig jevn bortsett fra flomvannføring i perioder slik at Randselvas naturlig 'puls' opprettholdes. Vår – og høstflom basert på loggføring av tilsig til Randsfjorden.
5. Hvorvidt minstevannføringen er 15 m³/sek eller 20 m³/sek, tror vi ikke har stor betydning for Randselva. SWECO sin miljøundersøkelse sier at det dreier om et tillegg på 1-2 % tørrlegging av elveareal ved senkning til 15 m³/sek. Vi vil imidlertid å minne om SWECO sin egen betraktninger og usikkerhet rundt tørrlegging og stranding i Randselva: «Hvor omfattende strandingen er, er ikke klarlagt.» Nevnte forhold burde muligens undersøkes nøyere. Det er grunn til å tro at arealer som blir tørrlagt i Randselva, produserer byttedyr som er viktige og bidrar til en levedyktig elv.

Randselva – storørret og elvemusling

En av landets siste gjenlevende storvokste ørretstammer, eter seg feit i Tyrifjorden. Denne storørreten har flere tusen års genetisk tilpasning og gyter i nettopp Randselva som stammens eneste gyteelv. Andre stammer av ørret i Tyrifjorden gyter i sine respektive elver og bekker. Elvemusling, som kan bli over hundre år gammel, og som formerer seg i først i meget høy alder, er avhengig av ørreten som mellomvert. Desimeres ørretstammen, desimeres elvemuslingen. Den negative utviklingen i bestandsstørrelse for storørretstammen er godt dokumentert av SWECO-rapport 'Miljø-undersøkelser i Randselva 2008-2010(11)', bekostet av regulanten selv: Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR). Gytebestanden av storørret ble beskrevet i nevnte rapport som fåtallig. Vi vil hevde at storørretstammen i Randselva er truet med utryddelse med mindre drastiske tiltak og endringer settes i verk dette tiåret. Et kraftig tiltak kan være å fjerne vandringshindre til historisk viktige og godt dokumenterte gyteområder som ved f.eks. Viul Hovedgård nedstrøms Askerudfoss.

Vassdraget har nasjonal verdi grunnet bestander av rødlista elvemusling, også i reguleringsbassenger mellom ulike demningene i elva. Dette vises i rapport fra Norconsult med Statens Vegvesen som oppdragsgiver: 'Kartlegging av naturverdier i tilknytning til ny rv. 35 i Jevnaker. Terrestriske og akvatiske naturverdier samt fremmede arter. 30.april 2012.' undersøkte Randselva nedstrøms Kistefos. Konklusjonen i nevnte rapport er at elva i undersøkt område er nærmest intakt. Dette i stor kontrast til karakteristikken Sterkt Modifisert VannForekomst (SMVF) i regional plan for Vest Viken Vannregion som ligger til sentral godkjenning hos Klima/ og miljødepartementet (KLD) i løpet av 2016.

I denne sammenhengen ønsker vi å informere om at det eksisterer flere miljøundersøkelser av ulik art fra Randselva, i privat og offentlig regi. Vi har ikke tilgang til disse undersøkelsene p.d.d., ei heller konklusjoner og tilrådninger.

Bosetting, matauk, industri og kultur

Det er finnes mye gammel industri- og kulturhistorie langs vassdraget med tresliperier, glassverk m.m. Moderne industri har ofte vært tuftet på gammel industri basert på kraft fra vannmøller. Dette er verdifull historie og viktig å ta godt vare på. Det er allikevel på høy tid at moderne miljøhensyn for det som lever i og av vannet, og som levde i og av vannet lenge før industrien gjorde sitt inntog, kommer på plass. I dag er det kun vannkraft av betydningsfull industri langs elva. Utbygging av vassdraget til ulike formål de siste 100-150 år, har forringet områdetets kvaliteter til friluftsliv og rekreasjon, samt vassdragets biologiske mangfold.

Selve vassdraget og kraften i elvevannet fra Randsfjorden var grunnlaget for bosetting og vekst i Ringeriksregionen. Det er å anta at de historisk rike fiskeressursene i vassdraget også har hatt en stor og livsviktig rolle som matauk, som tilleggsinntekt og som maktregulerende faktor blant oppsittere langs Randselva. Muligheten til matauk er borte, også for arten sik. Vassdraget har derimot fortsatt et stort og uforløst potensiale for å gjenoppstå som en rik fiskeproduserende elv med dertil hørende aktivitet, sysselsetting og omdømmebygging av en region i stor vekst og rivende utvikling.

Friluftsliv

Nærnaturområder er viktig for innbyggernes trivsel og helse, og bør tilrettelegges for friluftsliv og rekreasjon. Konkrete tiltak for å sikre friluftskvalitetene i området vil være å sikre en høy nok minstevannføring i elva slik at områdets landskapskarakter beholder mest mulig av det typiske uttrykket en bør forvente å finne i et vassdrag som tidligere var sterkt preget av fluktuerende vannføring gjennom sesongen og stor påvirkning av flom vår og høst. Randselva er en av mange regulerte vassdrag i regionen, og det er derfor nødvendig med et godt samarbeid og sammenfallende reguleringstiltak med nærliggende vannkraftsprodusenter for å sikre at vannområdet som helhet vil fungere best mulig for både energiproduksjon, biologisk mangfold og friluftsliv.

Andre kommersielle interesser enn vannkraft

Regulering av Randsfjorden har også påvirkning for kommersielle interesser som rafting, fiske og guidet øko-turisme. Verdien av kraftuttaket må settes i forhold til inntekt og verdier fra kommersielle interesser i området. Randselva har et betydelig potensial som attraktiv elv for sportsfiske alene, og derigjennom økt sysselsetting og inntekter fisketurisme. Det er derfor viktig å involvere lokale kommersielle interesser, grunneiere og friluftslivsinteressene i området for å avklare hvordan reguleringen påvirker disse interessene.

Sportsfiske

Fisket i Randselva har blitt sterkt påvirket av vannkraftproduksjonen i området, med tilhørende tap av inntekter fra fiskekort som følge av at fiskebestanden er sterkt redusert. Dette gjelder særlig etter de siste store utbyggingene på 1950-tallet. Sportsfiske i seg selv gir økonomisk samfunnsgevinst og har flere gode ringvirkninger. I tillegg er friluftslivsaktiviteten med på å bedre folkehelse både fysisk og mentalt. Dette igjen sparer samfunnet for store verdier innen helse.

Endringer i vannhastighet og oppdemming har også ført til endringer i sedimentering, flomrisiko og erosjon. Endringene i elvas kontinuitet har satt hele det opprinnelige systemet inn i et nytt system, med store endringer både nedstrøms og oppstrøms vannkraftutbyggingene. Endringer i sedimentering og elvas potensiale til å frakte sedimenter og biologisk materiale har ført til problemer med avleiring av sedimenter på storørretens gyteplasser, gjengroingsproblemer og erosjonsskader langs elvekantene, noe som fører til ødeleggelse av strandsoner og kantvegetasjon.

Kraftproduksjonen har store negative påvirkninger på vandringsmønsteret for fisken som finnes i vassdraget. Spesielt har vandringen til storørretstammen blitt sterkt påvirket, og det er et skrikende behov for avbøtende tiltak, utover utsett av stedegen settefisk som besørgeres av Ringerikes Sportsfisker i nært samarbeid med Viul Kraft / RingeriksKraft. Det finnes ingen fisketrapper tilpasset vandringen til de spesifikke fiskeartene i Randselva, der sikker opp- og nedvandring bidrar til fremtidige generasjoner. Dette bør vurderes dersom fisketrapp er formålstjenlig. Fjerning/ending av terskler/demninger som hindrer naturlige vandring, er moderne miljøtiltak sett i et globalt perspektiv og bør vurderes sterkt. Miljøbasert vannkjøring bør utredes og erstatte kommersiell effektkjøring.

Løkkadammen - Askerudfoss

En del av det opprinnelige elveløpet i Randselva ligger øde og nærmest tørt, avhengig av om vannet stoppes helt eller slippes forbi Løkkadammen. Dette er løpet fra Løkkadammen til Askerudfoss. Store mengder gytegrus ligger tørt, igjengrodd av vegetasjon og helt utilgjengelig for gytefisk fra Tyrifjorden. Her mangler det kun vann, nok vann og rett mengde vann i forhold til fiskens livssyklus. Samt at gytefisken sikres vandringsvei fra Tyrifjorden og/eller Randsfjorden.

Frivillighet tiltak og dugnadsinnsats

Ringerikes Sportsfiskere har frivillige satt i gang omfattende og arbeidskrevende habitatsforbedrende tiltak i Nærstadbekken og i et igjengrodd sideløp i Randselva. Begge vannstrengene var en gang gode gyte- og oppvekstarealer for storørret ifølge sanntidsvitner. Tiltakene er godt støttet av det offentlige ved Miljødirektoratet og Fylkesmannen i Buskerud. Lokalt næringsliv, deriblant krafteierne (kommunene Ringerike, Jevnaker og Hole) – og driverne av kraftverk og demninger, RingeriksKraft og Viul Kraft, har støttet arbeidet på ulike måter.

Ytterligere konkrete tiltak er helt nødvendig for å unngå større tap av biologisk mangfold og karakteristiske arter som er vernet. I forbindelse med dugnad og frivillig arbeidsinnsats, ønsker vi å minne om kraftinteressene i flere viktige vassdrag selv eier, driver og dekker alle kostnader forbundet med kultiveringsanlegg og utsett av stedegen settefisk som avbøtende tiltak etter pålegg fra respektive miljømyndigheter.

Konklusjon

Det biologiske mangfoldet i Randselva/Randsfjorden har blitt sterkt påvirket av utbyggingen i forbindelse med kraftproduksjon, oppdemming og regulering av Randsfjorden. Industriell vannføring har hatt en sterk negativ påvirkning på Randselva som økosystem og endret overlevelsesvilkårene for både flora og fauna tilknyttet vassdraget. Det er et stort behov for miljøbasert vannføring. Det vil i større grad ta hensyn til natur- og friluftverdiene tilknyttet Randselva. Manøvreringsreglementet må tilpasses slik at disse verdiene får økt fokus og hensyn i den fremtidige kraftproduksjon. Fjerning av vandringshindre bør vurderes sterkt for å sikre tilgang til gyte- og oppvekstarealer.

Med vennlig hilsen

for Ringerikes Sportsfiskere

Birger Bekkevold (sign.)
leder

for Ringerikes Sportsfiskere

fiskedama.com

Else Ravneberg (sign.)
prosjektleder

Randselvas Fiskeberettigede

Ivar Alme (sign.)
leder

Vedlegg

Grunneierforeningen Randselvas Fiskeberettigede – 20.06.2016